

(/)

Inventaris

VASTGESTELD GEBIED IN DE LANDSCHAPSATLAS

Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek

vastgesteld gebied in de landschapsatlas van 15-02-2011 tot heden**ID:** 10300 **URI:** <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10300>

Besluiten

Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek (<https://id.erfgoed.net/besluiten/4801>)

vaststellingsbesluiten: 15-02-2011 ID: 4801

Rechtsgevolgen

i Meer informatie over de rechtsgevolgen van vaststellingen vind je op onze website (<https://www.onroenderfgoed.be/juridische-gevolgen-van-een-vaststelling>).

Provincie

Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant

Gemeente

Lennik, Ninove, Pajottegem, Roosdaal

Deelgemeente

Gooik, Meerbeke, Neigem, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Sint-Kwintens-Lennik

Straat

Onbepaald

Locatie

**Sint-Kwintens-Lennik (Lennik), Meerbeke, Neigem (Ninove), Gooik (Pajottegem),
Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal)**

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

14 257 715m²

Beschermingsdossiers

4.05/20000/103.1

Typologie: agrarische landschappen (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103>), beken (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965>), bomenrijen (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1655>), boomgaarden (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/73>), compartimentenlandschappen (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2061>), heuvels (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2003>), loofbossen (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1843>), valleien (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000>)

Aanduiding ankerplaatsen 2006-2014

(<https://inventaris.onroerendergoed.be/gebeurtenissen/1102>) (geografische inventarisatie, vaststellingen, actualisaties: van 2006 tot 2014)

Beschrijving

Het Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek is vastgesteld in de landschapsatlas.

Waarden

natuurwetenschappelijke waarde

Het Neigem- en Berchembos, gelegen op een van zuidwest-noordoost lopende heuvelrug, die tevens de waterscheidingslijn vormt tussen het Dender- en Zennebekken, herbergen typische vegetaties met verschillende preferenties onder andere droog tot nat, kalkarm en zuur tot kalkrijk en neutraal, zandbodem tot kleibodem, reliëf en lichtinval. Typisch voor deze bossen is het spectaculaire voorjaarsaspect.

Deze bossen zijn getuigenbossen met zeer verscheiden hoogteligging, waar hellingen, dalen, holle wegen en groeben (ooit smeltwatervalleien) elkaar afwisselen, hierdoor is zijn flora en fauna zeer gevarieerd. Vooral 'het Goudveil-Essenbos' en het 'Elzen-Essenbos van bronnen en bronbeken' – soorten gebonden aan bronbossen, die voorkomen aan bronnetjes met gelijkmatig uittredend water, zijn goed vertegenwoordigd.

Het landschap maakt tevens deel uit van een kleinschalig landbouwgebied met een rijk gevarieerde begroeiing met onder andere dominerende heuveltoppen, hooi- en graasweiden onderbroken door streepjes populieren, bronbossen, bomenrijen, houtkanten, loofhoutaanplantingen, steilranden, goed gestructureerde holle wegen, natte ruigten, moerassen, hakhoutbestanden, poelen, meanderende beken en hoogstamboomgaarden.

Het geomorfologisch fenomeen van de asymmetrische valleien wordt zeer mooi geïllustreerd in de valleien van de Prindaalbeek en de Moeillie- en Hunselbeek.

historische waarde

In de buurt van 't Nelleken vond in 1333 een gewapend treffen plaats tussen de soldaten van het hertogdom Brabant (Jan III) en het leger van het graafschap Vlaanderen (Lodewijk van Nevers). Deze confrontatie tussen beide legers, waarbij laatstgenoemde verslagen werd, kaderde in de langdurige vijandschap tussen beide machtsblokken.

Aangezien de voorgestelde ankerplaats tot het einde van het ancien régime gelegen was in het grensgebied van de rivaliserende machtsblokken 'Brabant', 'Henegouwen' en 'Vlaanderen' impliceerde dit dat de bevolking herhaaldelijk geconfronteerd werd met oorlogsgeweld. Dit

fenomeen zal er ook voor zorgen dat de bouwkundig patrimonium bescheidener en beperkter in omvang is dan andere ankerplaatsen in de omgeving.

De monumentale Onze-Lieve-Vrouwekerk van Onze-Lieve-Vrouw Lombeek werd gebouwd in de 13de eeuw. Deze vroeggotische basilicale kerk was een beroemd en druk bezocht bedevaartsoord tot in de 17de eeuw. In de 18de eeuw gebeurden laatbarokke aanpassingen, ze kende in de 20ste eeuw meerdere restauratieperiodes. Ten westen van de dorpskern staat op een meer dan 80 meter hoge heuvelrug de zogenaamde 'Tragische molen', zo genoemd omwille van de talrijke ongelukken die de opeenvolgende molenaarsfamilies overkwamen. De oudste delen van deze staakmolen die nog in een weinig veranderde omgeving staat, gaan terug tot 1760. De molen werd al enkele malen gerestaureerd en recent volledig gedemonteerd voor een grondige restauratie. Het vlakbij gelegen molenaarshuis dateert van 1784.

De inplantingen van de kasteeldomeinen Rokkenborch en Saffelberg, beiden met middeleeuwse oorsprong, waren vooral van strategisch belang namelijk onderdelen van de Brabantse verdedigingslinie tegen de aanvallen van het graafschap Vlaanderen. Beide domeinen werden rond 1910 tot landschappelijke parken herwerkt. Onder impuls van de revival van de geometrische regelmatige tuinstijl, liet tuin- en landschapsarchitect Auguste-Louis Delvaux voor het kasteel Saffelberg een Franse tuin aanleggen.

De typische landbouwgehuchten Woestijn, Ternat, Berchem, Oplombeek en 't Nelleken hebben in de loop van de eeuwen weinig structurele veranderingen gekend. De sfeer van weleer bleef er intact bewaard.

esthetische waarde

De esthetische waarde van het landschap wordt bepaald door de kleinschaligheid en de afwisseling in de landschapsopbouw. Het is een zeer waardevol en gaaf gebied.

Het gebied heeft een nog grotendeels ongerept landelijk karakter, met duidelijk herkenbare contrasten tussen open kouters, weilanden, diep ingesneden dalen, weidse vergezichten en gesloten valleien (valleibocage). De vista over de Dendervallei met de Ninoofse abdijkerk als *eyecatcher* is hiervan het meest markante voorbeeld.

Het contrast tussen de gesloten valleien en de open leemkouters op de open, relatieve vlakke delen en op de zachte hellingen van de gebombeerde ruggen is duidelijk uitgesproken. De variatie in reliëf en vegetatie zorgt ervoor dat telkens een nieuw zicht opduikt. Deze landschappelijke variatie, kenmerkend voor het centrale pajottenland, vormt een zeldzame en rustgevende eenheid en zorgt voor een uitzonderlijk hoge esthetische waarde.

Elementen die de harmonie van het agrarische landschap binnen de ankerplaats verstoren zijn schaars. Het vormt bovendien een ongerepte visuele eenheid, die bijdraagt tot de intrinsieke waarde en de authenticiteit van de betrokken gehuchten.

sociaal-culturele waarde

In de voorgestelde ankerplaats komen meerdere kapellen voor onder andere de kapel van het Heiligkruis, Onze-Lieve-Vrouwekapel te Bevingen en kapellen toegewijd aan Sint-Antonius van Padua, de Heilige Berlindis en Maria. Het zijn getuigen van een diepgewortelde volksdevotie en een lange bedevaarttraditie.

Op één van de hoekpunten van het pleintje – in feite een dries - in het gehucht 't Nelleken staat de Sint-Berlindiskapel. Berlindis genoot devotie in Brabant en Zeeland. Zij werd aanvankelijk vereerd bij de bron ('mouille') in het dalhoofd van de Moeillebeek, een van de talrijke 'miraculeuze' bronnen die in de zandleem- en (vooral) de leemstreek voorkomen en waarop zich één of andere vorm van heiligenverering heeft geënt, die waarschijnlijk een voortzetting is van een vóórchristelijke bronverering.

Midden jaren 1960 was de Tragische molen en zijn omgeving het decor voor de populaire televisiereeks Kapitein Zeppos.

Café Den Haas, gelegen op de Vossenbunder, is het lokaal van De Hazebolders. Het spel dat ze beoefenen is een Vlaamse variatie van het in Frankrijk populaire petanquespel.

ruimtelijk-structurende waarde

Op geïsoleerde heuveltoppen komen geregeld koepelbosjes voor. De kwartaire, zandlemige dekmantel is door erosie volledig weggespoeld zodat de tertiaire en agrarisch steriele zand- en kleilagen er aan de oppervlakte liggen. Dergelijke bosjes maken, naast de zuid-westwaarts verlopende leemruggen, de depressies en beekvalleien deel uit van het typisch pajotse landschap.

De bodemgebruikspatronen zijn ontstaan vanuit een agrarische logica, namelijk akkers op de vruchtbare heuvelhellingen, de compacte dorpen en gehuchten liggen buiten het overstromingsgevaar of bij bronnen in de nabijheid van valleigraslanden afgezoomd met hoogstamboomgaarden. Naar mate het landschap vernat komen resp. weilanden en bossen voor. Dit agrarisch grondgebruik bewijst eveneens het asymmetrische dwarsprofiel van de verschillende valleien met name op de steile valleihelling ontplooit zich een halfgesloten weidelandschap, de zachtere zuidhelling is meer open en wordt vooral ingenomen door akkerbouw.

Op 't Nelleken is de oorspronkelijke kern met concentratie van woningen rondom een driezijdig pleintje - een dries - ongeschonden bewaard.

De combinatie van deze waarden maken van het landschap gevormd door 'Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek' en gelegen op het grondgebied van de gemeenten Lennik (Sint-Kwintens-Lennik), Roosdaal (Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Strijtem en Pamel), Gooik (Gooik) en Ninove (Meerbeke) een ankerplaats dat van belang is op Vlaams niveau.

Aanduiding van Is de vaststelling van

Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek

(<https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/135378>)

Sint-Kwintens-Lennik (Lennik), Meerbeke, Neigem (Ninove), Gooik

(Pajottegem), Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal)

Het landschap wordt zeer sterk gedomineerd door van west naar oost verlopende getuigenheuvels. Het Neigembos is één van de toppen die de waterscheidingslijn vormen tussen het Dender- en Zennebekken. Het landschapsbeeld van eind 18de eeuw sluit goed aan bij het huidige landschap. Bomenrijen langs de wegen compartimenteren het landschap. De akkerlanden situeren zich bijna uitsluitend op wat men tot op heden als open leemkouters beschouwt.

Je kan deze pagina citeren als:

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2026: *Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek* [online],
<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10300>
(<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10300>) (geraadpleegd op 7 augustus 2026).

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche? Meld het ons via het contactformulier (/contact?uri=<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10300>).

Onroenderfgoed.be is een officiële website van de Vlaamse overheid

uitgegeven door het agentschap Onroerend Erfgoed
(<https://www.onroenderfgoed.be/>)

Privacyverklaring
(<https://www.onroenderfgoed.be/privacyverklaring>)
Juridische informatie
(<https://www.onroenderfgoed.be/juridische-informatie>)

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

(/)

Inventaris

ERFGOEDOBJECT

Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek

landschappelijk geheel

ID: 135378 **URI:** <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135378>

- Roosdaal Molenkauter 9, Windmolenstraat 20-22
- Lennik Dries 't Nelleken

- Gooik_Gooik_Neigembos_3
- Gooik_Gooik_Neigembos_2
- Gooik_Gooik_Neigembos_1
- [Bekijk alle beelden in de beeldbank > \(https://beeldbank.onroenderfgoed.be/images?sort=type&erfgoedobject=https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135378\)](https://beeldbank.onroenderfgoed.be/images?sort=type&erfgoedobject=https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135378)

Juridische gevolgen

- is aangeduid als vastgesteld gebied in de landschapsatlas Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10300>)
Deze vaststelling is geldig sinds 15-02-2011
- omvat de aanduiding als vastgesteld bouwkundig erfgoed Domein Saffelberg (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/120745>)
Deze vaststelling is geldig sinds 08-10-2021
- omvat de aanduiding als vastgesteld bouwkundig erfgoed Dries 't Nelleken (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/118609>)
Deze vaststelling is geldig sinds 08-10-2021
- omvat de aanduiding als erfgoedlandschap Kasteel van Saffelberg (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/14892>)
Deze aanduiding is geldig sinds 18-01-2012
- omvat de aanduiding als erfgoedlandschap Kasteelhoeve Oplombeek (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/14893>)
Deze aanduiding is geldig sinds 18-01-2012
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Neigembos: fase 1 (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/9902>)
Deze bescherming is geldig sinds 30-09-1974
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Neigembos: fase 2 (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1177>)
Deze bescherming is geldig sinds 16-10-1981
- omvat de aanduiding als beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Windmolensite De Tragische Molen: omgeving (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1064>)
Deze bescherming is geldig sinds 10-12-2003

Provincie

Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant

Gemeente

Lennik, Ninove, Pajottegem, Roosdaal

Deelgemeente

Gooik, Meerbeke, Neigem, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Sint-Kwintens-Lennik

Straat

Onbepaald

Locatie

**Sint-Kwintens-Lennik (Lennik), Meerbeke, Neigem (Ninove), Gooik (Pajottegem),
Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal)**

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

14 233 213m²

Bewaringstoestand

Bewaard

Erfgoedwaarde

Aanwezig

Typologie: [agrarische landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103),
[beken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965), [bomenrijen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1655\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1655), [boomgaarden \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/73\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/73), [compartimentenlandschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2061\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2061), [landgoederen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2531\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2531), [loofbossen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1843\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1843), [restheuvels \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2004\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2004),
[valleien \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000)

Aanduiding ankerplaatsen 2006-2014

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/gebeurtenissen/1102> (geografische inventarisatie, vaststellingen, actualisaties: van 2006 tot 2014)

Evaluatie landgoederen (https://inventaris.onroenderfgoed.be/gebeurtenissen/1087700)
(typologisch-thematisch onderzoek: van 07-2025 tot 2028)

Inventarisatie ankerplaatsen Landschapsatlas 2001

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/gebeurtenissen/1101> (inventarisatie: van 01-11-2000

Beschrijving

Het landschap wordt in dit gebied zeer sterk gedomineerd door van west naar oost verlopende getuigenheuvels. Het Neigembos is één van de toppen die de waterscheidingslijn vormen tussen het Dender- en Zennebekken. Het landschapsbeeld van eind 18de eeuw sluit goed aan bij het huidige landschap.

Fysische geografie

Het landschap wordt zeer sterk gedomineerd door van west naar oost verlopende getuigenheuvels. Verscheidene toppen, onder andere het Neigembos (+ 90 meter), de Kesterheuvel (+ 112 meter), de Zavelberg (+ 79 meter, tussen Vollezele en Oetingen) en de Congoberg (+ 105 meter), bereiken een hoogte van meer dan 90 meter. Ze vormen de waterscheidingslijn tussen het Dender- en Zennebekken.

Het geologisch substraat van het Pajottenland bestaat voor het grootste gedeelte uit een afwisseling van klei- en zandlagen die in de eocene zeeën tijdens het tertiair afgezet werden. Na het noordwaarts terugschrijven van de pliocene Diestiaansee, zo'n 12 miljoen jaar geleden, werd dit gebied definitief vasteland en kon de reliëfvorming beginnen. Door erosie van afstromend regenwater ontwikkelden zich dendrietisch vertakte beekstelsels met bronniveaus aan de top van de compacte kleilagen.

Tijdens de laatste ijstijd (weichselglaciaal) werd de versneden tertiaire oppervlakte bedekt met niveo-eolisch zandleem en vooral leem (löss). De textuur van dit niveo-eolisch materiaal is sterk gebonden aan de huidige topografie en aan de geografische ligging. In de valleien werd immers meer van deze sedimenten afgezet dan op de hellingen. De holocene hellingserosie resulteerde in een extra afvlakking. Op de steilste hellingen is de löss-deklaag plaatselijk volledig weg geërodeerd, terwijl het quataire pakket in de vallei tot 20 meter dik is. In deze afzettingen ontwikkelden zich uitermate vruchtbare leembodems.

Het grootste gedeelte van het gebied watert via de Langerheide-, Moelie- en Hunselbeek af naar de Dender. De valleien van de Berchembosbeek, Hunselbeek en het valleitje van de Prindaalbeek (gelegen in het oude Gooikse gehucht de Woestijn) zijn fraaie voorbeelden van asymmetrische dalen. De noord- en oostelijke hellingen zijn merklijk steiler dan de zuid- en westhellingen. Deze asymmetrie vindt zijn oorsprong in de ijstijden. Een beperktere sneeuwophoping en een grotere expositie ten aanzien van de zon zorgden ervoor dat de (noord) oostelijke hellingen minder erodeerden.

Cultuurhistorisch landschap

De eerste sporen van de menselijke aanwezigheid in de streek dateren van ongeveer 50 000 jaar geleden en dateren uit het middenpaleolithicum, de periode van de Neanderthalers. Op de Kesterheide en de Congoberg werden artefacten uit deze periode gevonden.

Omstreeks 10 000 jaren geleden, het begin van het holoceen en het mesolithicum, veranderde het klimaat in onze streken grondig. Het klimaat warmde op (einde van de

ijstijden) en het open toendralandschap maakte plaats voor een meer gesloten bosrijke omgeving. Op de heuvelruggen en de valleihellingen evolueerde het atlantische loofbos naar een eikenbeukenbos, de natuurlijke climaxvegetatie op de vruchtbare leembodems van het Pajottenland. In de vochtige brongebieden en beekdalen daarentegen ontwikkelde zich een vochtminnende vegetatie, variërend van riet- en zeggenmoerassen naar wilgen- en elzenbroekbossen. De mesolithische mens trok rond in dit landschap en leefde van jacht, visvangst en pluk. De eerste landbouwactiviteiten - zowel akkerbouw als veeteelt - dateren uit het neolithicum (5500 tot 2000 voor Christus). Het is echter in de daaropvolgende periode (brons- en ijzertijd) dat het landschap in belangrijke mate gewijzigd wordt door de menselijke activiteiten. Bossen werden gekapt en omgevormd tot landbouwgronden, die na uitputting in een heidelandschap resulteren.

De komst van de Romeinen heeft een belangrijke invloed op de samenleving en op het landschap. De landbouwactiviteiten worden uitgebreid en de basis van het huidige wegensstelsel wordt gelegd. Onze gewesten werden in 57 voor Christus door de Romeinse legers onder aanvoering van Julius Caesar veroverd. Het gebied van de Nerviërs werd ingedeeld bij de provincie *Gallia Belgica*, die onderverdeeld was in een aantal *civitates*. De hoofdplaats van de *civitas Nerviorum* was Bavay (*Bagacum*). Deze stad werd het knooppunt van een dicht wegennet, waarvan één as het Pajottenland dwarste. De vlakbij gelegen steenweg Asse-Edingen, tussen Sint-Kwintens-Lennik en Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, volgt grotendeels de voormalige heirbaan naar Bavai.

Van de 10de tot de 13de eeuw grijpt de mens zeer sterk in het Pajotse landschap in. De 'grote ontginningen' zetten bos, heide en moeras om in vruchtbare landbouwgrond. Dit gaat gepaard met een sterke bevolkingsgroei.

In de middeleeuwen behoorden Gooik en Lennik tot het Brabantse 'Land van Gaasbeek'. Leerbeek, Oetingen en Kester ressorteerden als onderdeel van het Land van Edingen onder het Graafschap Henegouwen. Neigem daarentegen behoorde tot het 'Land van Aalst' en ressorteerde bij het Graafschap Vlaanderen. Tot het einde van het ancien régime waren deze gemeenten grensgemeenten tussen de politiek sterk rivaliserende machtsblokken 'Brabant', 'Henegouwen' en 'Vlaanderen'. Dit impliceerde niet alleen dat de bevolking herhaaldelijk met oorlogsgeweld geconfronteerd werd, maar heeft ongetwijfeld ook de beperkte omvang en de relatieve bescheidenheid van het bouwkundig patrimonium beïnvloed.

Het landschapsbeeld dat kan afgeleid worden uit de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778) sluit goed aan bij het huidige landschap.

Langsheen de grotere wegen komen bomenrijen voor die het open landschap compartimenteren (Steenweg op Asse of *Chemin Bruno ou ancienne Chaussée des Romains venant de Bavay*, Eizeringenstraat, Kasseide naar Lombeek, Windmolenstraat, Vossenbunderstraat, Molenkouter en andere).

Ongeveer de helft van de oppervlakte van het gebied was in gebruik als akkerland. Het situeert zich bijna uitsluitend op wat men tot op heden als open leemkouters beschouwt. Op het grondgebied van de gemeente *Meerbeek*, ter hoogte van *Rousbeek* en *Polch* en rond *Tuytenbergh* is het akkerlandpatroon kleinschaliger ten gevolge van het veelvuldig voorkomen van hagen.

De eigenlijke valleien van de Langerheide- en Berchembosbeek zijn gereduceerd tot zeer smalle stroken bos. Men krijgt hier het typische landschapsbeeld dat zo kenmerkend is voor het Pajottenland, namelijk open leemkouters op de hoge, relatief vlakke delen en op de zachte hellingen van de gebombeerde ruggen. In de depressies en secundaire beekvalleien komen lange stroken met een tamelijk gesloten begroeiing voor.

De dorpskom en de verspreide gehuchten liggen verscholen tussen de talrijke hoogstamboomgaarden of moestuintjes omzoomd met hagen. Het valt op dat eind 18de eeuw alle bebouwing door boomgaarden werd omringd. Deze boomgaarden vormen op vele plaatsen een overgang met de valleien naar open leemruggen. Het wegennet en nederzettingsspatroon (ook de concentratie) waren reeds in grote mate ontwikkeld. Zij ondergaan weinig verandering en behouden lang hun agrarische authenticiteit. De jongste decennia is er een sterke demografische groei die vooral te wijten is aan het succes van het residentieel wonen aan de rand van het hoofdstedelijk gewest en de gunstige verkeerstechnische ontsluiting via de Ninoofse- en de Assesteenweg.

Binnen het gebied waren ten tijde van de Ferraris (1771-1777) nog grotere boscomplexen aanwezig, onder andere *het Hakenbosch* (het latere Neigembos), *het Weygaert bosch* ten oosten van het gehucht de Woestijn, de boscomplexen ter hoogte van het Berchembos, de Hunselbeek en Hunsel. *Het Hakenbosch* sluit op het *Weygaertsbosch* en het Berchembos aan. Tussen deze laatste bossen, die in de 19de eeuw zo goed als verdwijnen, was er ten tijde van de Ferraris geen fysische verbinding meer. Een zeer klein percentage van de resterende gronden - vooral geconcentreerd in de valleien - wordt op de Ferrariskaart aangeduid als wei- en hooiland. Samen met een sterke afname van de oppervlakte van de grotere boscomplexen in de 19de eeuw verdwenen meer en meer de levende afsluitingen rond de landbouwgronden. Hierdoor kreeg het landschap een meer uitgesproken open karakter.

Een belangrijke evolutie in de 20ste eeuw (vooral tweede helft) is het verschijnen van populieren in het landschap, in het bijzonder op de nattere valleigronden. De valleien kregen een veel meer gesloten karakter. Populier is de hoofdboomsoort in bijna alle bossen en bomenrijen.

Na de Tweede Wereldoorlog manifesteerde zich in de landbouw een structurele accentverschuiving van akkerbouw naar veeteelt. Dit leidde tot een omzetting van akkers naar graslanden. Doordat dit niet gepaard ging met de beplanting van perceelsranden bleef de openheid van de hoger gelegen delen wel grotendeels bewaard. De laatste jaren neemt het aandeel van de voedergewassen (vooral maïs) sterk toe ten nadele van de graanteelt. Een andere trend van de jongste decennia is de afname van de hoogstamboomgaarden. De overblijvende boomgaarden verkeren vaak in een staat van veroudering en worden niet meer heraangeplant. Verschillende percelen hoogstamboomgaard werden omgezet in intensieve fruitteelt of tuinbouw (bijvoorbeeld aardbeien, frambozen).

In de 'Geogids Centraal Pajottenland' (Diriken, 1993) wordt het huidige landschap als volgt beschreven: 'Door het uitgesproken agrarisch verleden profileert het Pajottenland zich nu als een bultig tapijt van weilanden en akkers, een cultuurhistorisch landschap met agrarische accenten. De echte natuur is teruggedrongen in een aantal kleine landschapselementen die echter de intrinsiek het landschap mede bepalen. Hiertoe behoren niet alleen de beboste

kasteelparken, maar ook de knotwilgenrijen, de alluviale hakhoutbosjes en de vochtlievende vegetatie in de bronamfitheaters'.

Het gebied wordt gekenmerkt door een halfopen golvend agrarisch landschap, met een opeenvolging van langgerekte afgeronde heuvelruggen met een *open field* landschap, afgewisseld met langgerekte beekvalleien met opgaande vegetatie.

De dominante agrarische functie leidde tot een uitgesproken cultuurzonatie in het landschap: de kouters, gelegen op zachte van de zuid-westwaartse verlopende leemruggen, zijn vooral in gebruik als akkerland. De depressies en beekvalleien (door een steilrand afgescheiden van de hogere gronden) zijn ingenomen door wei- en hooilanden. De kern van de beekvalleien en de steile hellingen zijn meestal bebost en vormen lange afgesloten stroken. Een beperkt deel van de valleigronden wordt ingenomen als hooilanden, natte ruigten en moerassen.

De compacte dorpen en gehuchten liggen buiten overstromingsgevaar maar toch in de nabijheid van de valleigraslanden en zijn omzoomd met hoogstamboomgaarden.

De agrarische logica vormde de sturende kracht voor het bodemgebruik en - bij uitbreiding - de landschapsgenese. Doordat de landbouw tot op vandaag nog sterk grondgebonden is, bleef de oorspronkelijke relatie tussen bodemgesteldheid en landgebruik bewaard.

Het *open field* landschap op de heuvelruggen wordt gedomineerd door akkers, met hier en daar een weiland. De vruchtbare leembodems boven een goed doorlatend zandig substraat verklaren het ontstaan van dit uitgesproken landbouwlandschap. Het akkerlandschap wordt doorsneden door talrijke smalle bochtige veldwegen, slechts hier en daar vergezeld van een bomenrij. Op de overgang naar de valleien erodeerden deze wegen door de eeuwen heen tot holle wegen.

De vochtigere valleibodems en de steile hellingen van de asymmetrische valleien worden vooral ingenomen door grasland dat door levende afsluitingen wordt omzoomd en door populieraanplanten. Lokaal komen ook elzenbosjes voor. Enkele markante bomenrijen, vooral met populieren en knotwilgen, begrenzen de graslandpercelen. Het geheel van opgaande begroeiing, vlakvormig en lineair, maakt van de valleien gesloten landschapseenheden die het landschap compartimenteren.

De bewoning is overwegend geconcentreerd in compacte dorpen en gehuchten, die gelegen zijn op een hoogte, nabij een vallei (valleiflank of dalschouder). Ze vormen een concentratie aan bouwkundig erfgoed.

Een groot deel van het bouwkundig erfgoed is gelinkt aan de agrarische eigenheid van de streek. De vierkantshoeves vormen de meest indrukwekkende voorbeelden, maar ook de molens, driesen, veldkapellen, afspanningen, maalderij ... zijn tegen deze achtergrond te interpreteren. Ruim negentig procent van de oppervlakte van het gebied heeft een agrarische functie, maar ook in de overige gebieden zijn elementen van het agrarische leven aanwezig.

In de voorkomende landbouwgehuchten en het dorp Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek is de sfeer van weleer intact bewaard gebleven en heeft de verstedelijkingsdruk van Brussel en de

Brusselse Rand - gezien de relatieve nabijheid - nog maar een beperkte invloed gehad op de authenticiteit. Een schoolvoorbeeld hiervan is het pleintje in de wijk Ten Nelleken (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/210651>) waarbij de oorspronkelijke kern met concentratie van woningen rondom een driezijdig pleintje - op basis van deze zeer duidelijke driesstructuur kan aangenomen worden dat deze nederzetting van Frankische oorsprong is - ongeschonden is bewaard.

In het kasteeldomein Rokkenborch (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40532>) vinden we een indrukwekkende stapeling van erfgoedwaarden. Deze Lombeekse burcht ontstond waarschijnlijk in de 11de eeuw en deed samen met het kasteel Kruikenborgh te Ternat dienst als vooruitgeschoven verdedigingspost tegen het oprukkende Vlaanderen. Het kasteel omvat onder andere een ingemotte middeleeuwse donjon (14de eeuw). De uitbreiding in renaissancestijl dateert uit 1655. De toevoegingen (in 1901) die afkomstig zijn van een oud kasteel uit Thy-le-Chateau zijn in romaanse stijl en geven het geheel een romantisch uitzicht. De monumentale toegangsdreef in beuk werd vermoedelijk na de Eerste Wereldoorlog aangeplant.

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.
- Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Tweede editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1880-1884, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1889-1900, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Herziening derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1900-1930, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000.
- Stratenatlas van België. Vol. 3. Provincie Vlaams-Brabant, Standaard uitgeverij nv, uitgegeven in 1995, schaal 1:20.000; schaal 1:10.000 voor stedelijke gebieden.
- Biologische waarderingskaart, versie 1, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, uitgegeven tussen 1978-2006, schaal 1:10.000, kaartbladen 30 en 31.
- Bodemkaart van België, Centrum voor Bodemkartering, uitgegeven tussen 1950-1975, schaal 1:20.000, kaartbladen 100E (Denderwindeke) en 101W (Sint-Kwintens-Lennik).
- ANTROP M., ROGGE E., BOURGEOIS J., CORDEMANS K., THOEN E., LACHAERT P., GRYFFROY A. 2003: *Onderzoekopdracht provincie Vlaams-Brabant : Historische-geografische studie Pajottenland – gemeentes : Bever, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Pepingen, Lennik, Roosdaal en Sint-Pieters-leeuw*, Gent.
- DE MAEGD C. & VAN AERSCHOT S. 1975: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Provincie Vlaams-Brabant. Halle-Vilvoorde (2n)*, Brussel.

- DENEFF R., WIJNANT J., ROMBOUTS N., IMBERT D., GOOSSENS B., PAESMANS G., DE MAEGD C., VAN LIEDEKERKE M., COPRIAU P., CLAEYS T., EVERAET E., PAESSENS W., MACHIELS J. & CRESENS A. 2005: *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Vlaams-Brabant. Pajottenland – Zuidwestelijk Brabant. Bever, Dilbeek, Galmaarden, Gooik, Herne, Lennik, Liedekerke, Pepingen, Roosdaal, Sint-Pieters-Leeuw, Ternat, Brussel.*
- D'HUYVETTER C., DE LONGIE B. & EEMAN M. 1978: *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen – 5n2 Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, gemeenten H-Z, Brussel.*
- DIRIKEN P. 1993: *Geogids Centraal-Pajottenland: Gooik, Lennik, Sint-Pieters-Leeuw, Kortesseem.*
- LAMARCQ D., FRANCHET J., VANMAERCKE – GOTTIGNY M., COSIJNS E., BARBÉ A. & DE SMET L. 1990: *Het Neigembos doorgelicht, Ninove.*
- MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP, AFDELING MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN. 2001: *Atlas van de relictten van traditionele landschappen in Vlaanderen (Landschapsatlas), cd-rom, Brussel.*
- NIESTEN E., DEGEEST A., DEGRYSE H., DELRUE J., SCHOETERS R., STEEN I. & STELS D. 2004: *Belicht. Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken. Breedbeeld. Samenwerken rond cultureel erfgoed en landschap, Leuven.*
- NIESTEN E., DEGEEST A., DEGRYSE H., DELRUE J., SCHOETERS R., STEEN I. & STELS D. 2004: *Doorgelicht. Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken. Breedbeeld. Samenwerken rond cultureel erfgoed en landschap, Leuven.*
- TOELEN T. 2006: *Uitgelicht. Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken. Breedbeeld. Samenwerken rond cultureel erfgoed en landschap, Leuven.*
- VERBESSELT J., 1988: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw. Deel XXII Lennik – Wambeek – Gooik, Brussel.*
- WERKGROEP PAJOTTENLAND. 2007: *Pajottenland. Een land om lief te hebben, Lennik.*

Bron: Aanduidingsdossier ankerplaats 'Het Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek', definitieve aanduiding 15/02/2011.

Agentschap Onroerend Erfgoed, Brussel.

Auteurs: Wijnant, Jo (<https://id.erfgoed.net/auteurs/127>)

Datum: 2011

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: Agentschap Onroerend Erfgoed (AOE) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/501>)

Relaties

Omvat

Domein Saffelberg (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/134740>)

Omvat

Dries 't Nelleken (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/210651>)

Omvat

Park van het kasteel Rokkenborch

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/134765>)

Omvat

Reuzenlevensbomen bij veldkruis

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/131391>)

Is deel van

Gooik (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14257>)

Is deel van

Meerbeke (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/13771>)

Is deel van

Neigem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/13773>)

Is deel van

Roosdaal (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14079>)

Is deel van

Sint-Kwintens-Lennik (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14275>)

Waarnemingen

Omvat

Daalbeekstraat (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/988023>)

Omvat

Daalbeekstraat - Koning Albertstraat - Meiboomweg

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/980294>)

Je kan deze pagina citeren als:

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2026: *Neigembos en Onze-Lieve-Vrouw Lombeek met de valleien van de Berchembos- en de Hunselbeek* [online],

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135378>

(<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135378>) (geraadpleegd op 7 augustus 2026).

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche?

Meld het ons via het contactformulier (/contact?

uri=https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135378).

Privacyverklaring.

(<https://www.onroenderfgoed.be/privacyverklaring>)

Juridische informatie

(<https://www.onroenderfgoed.be/juridische-informatie>)